

Taak: Deukalion en Pyrrha

We hebben reeds gezien waar Ovidius de mosterd haalt. Maar sommige van zijn verhalen berusten op nog oudere mythes. Deze mythes zijn zodanig oud, dat we ze in grote delen van de wereld terugvinden. Een voorbeeld daarvan is het verhaal van de zondvloed: dit vinden we niet alleen bij Ovidius terug, maar in verschillende mythes van rond het Middellandse Zeegebied, tot in India.

Wij gaan drie teksten over een zondvloed in vertaling lezen. Eentje is natuurlijk die van Ovidius. De andere twee komen uit de Bijbel en uit het Epos van Gilgamesj.

De bedoeling is nu dat de klas zich verdeelt in drie groepen. Ieder groepje krijgt één van de teksten. Vervolgens maak je een samenvatting van de tekst en je zoekt wat informatie over het werk waarin de tekst staat en de context van het verhaal. Tenslotte ga je het werk presenteren aan de rest van de klas.

Zorg dat je tijdens de presentaties goed oplet, want na afloop ga je een vergelijking maken: welke elementen uit het verhaal komen overeen met elementen uit jouw verhaal? Welke opvallende verschillen zijn er? Enzovoort.

Het epos van Gilgamesj

Dit epos gaat over, hoe kan het ook anders, Gilgamesj. Gilgamesj is de belangrijkste koning op aarde en de stoerste held die er bestaat. Maar zijn volk vindt dat Gilgamesj een tiran is. Om Gilgamesj te straffen, scheidt de hemelgod een wildeman: Enkidoe. Enkidoe en Gilgamesj raken in gevecht en Gilgamesj wint. Daarop worden Enkidoe en Gilgamesj de beste vrienden.

Samen gaan Enkidoe en Gilgamesj op avontuur, maar tijdens een van de avonturen doden ze de demonische beschermer van een mysterieus woud. De goden willen wraak voor de dood van de beschermer, en besluiten Enkidoe een dodelijke ziekte te geven.

Na de dood van Enkidoe wordt ook Gilgamesj bang voor de dood. Hij besluit Oetnapisjtin te gaan zoeken, die onsterfelijk is geworden nadat hij de zondvloed heeft overleefd. Na een boel avonturen komt Gilgamesj aan bij Oetnapisjtin. Die vertelt hem een verhaal:

Oetnapisjtin zei tegen Gilgamesj: “Ik zal u het geheim vertellen. Je kent Sjoerippak, de oude stad aan de oever van de Eufhraat. Daar besloten de goden tot een grote watervloed, Anoe, de vader van de Goden en de onvriendelijke Enlil, Ninoerta en Ennoegi; ook Ea was bij hen. Deze nu mocht de raad der goden niet openbaar maken.

Maar hij sprak tot mijn riethut en ik begreep: ik moest een schip bouwen en om het leven te behouden achterlaten al mijn rijkdom en goed. Ik moest bouwen een schip vierkant van vorm, de lengte gelijk aan de breedte. Ik zei tegen Ea: uw gebod zal ik doen. Maar wat als de mensen mij vragen: “wat maak je?”

Ea antwoordde: “Zeg: 'Enlil heeft een hekel aan mij'. Daarom kan ik hier niet langer wonen. Ik ga naar de diepte waar Ea woont. Dan zal Enlil u rijkelijk beregenen en uw land zal zwemmen van rijkdom!”

Ik bouwde het schip. Zijn grondvlak was een bunder groot. Zijn dak zo hoog als de breedte. Ik maakte zes verdiepingen en deelde het grondvlak in negenen. Ik smolt pek en teer. Voor de werklieden slachtte ik runderen en schapen, bier en wijn deed ik voor hen stromen als een rivier, zodat ze genoten als op een nieuwjaarsdag. Op de zevende dag was het schip gereed. Ik laadde het vol met mijn goud en zilver. Mijn familie en verwanten deed ik aan boord komen, ook vee en alle dieren op het veld. Toen kwam het teken, dat Sjamassj gesteld had: als 's avonds de wolken samenpakken en de stortregen valt, ga dan in uw schip en sluit het luik.

Ik ging in het schip en gaf de leiding aan Poesoer-Amoerri, mijn stuurman. De morgen daarop stegen zwarte wolken op. Hadads donder dreunde. Zijn herauten trokken voor hem uit over de vlakke. Ninoerta liet de krachten der natuur los. De aarde werd duister. De goden van de onderwereld zwaaiden hun toortsen. Het wijde land brak als een aarden

schaal. De hele dag waaide de Zuidstorm en zette de bergen onder water. De mensen konden elkaar niet zien. Ook de goden werden bang. Ze konden vanuit de hemel geen mens meer zien. Ze vluchtten omhoog naar Anoe en kropen als honden in een hoek.

Ishtar schreeuwde als in barensood: “Hoe kon ik in de raad van de goden met zulk een vreselijk besluit instemmen! Allen komen ze om – de mensen, aan wie ik het leven schonk! Als vissen vullen ze de wateren!”

Zes dagen en zeven nachten aaneen wierp de orkaan zich over het land. Toen werd het stil. De vloed was over. Ik opende het luik en keek uit: rondom stilte! De mensheid was vergaan. Dicht geslibd was de aarde. Ik ging op de grond zitten wenen om zo'n aanblik.

Het schip dreef in de richting van de berg Nisir. Na zeven dagen liet ik een duif uit, maar ze vond geen plaats om te vertoeven en keerde terug. Toen liet ik een zwaluw uit. Ook deze vond geen plaats om te vertoeven en keerde terug. Toen liet ik een raaf uit. Die zag dat de aarde droog werd, hij vond voedsel en krabde in de grond. Hij keerde niet terug. Toen liet ik iedereen uit het schip gaan en bracht een offer.

De goden roken de geur van mijn offer en kwamen er als vliegen op af. Maar Ishtar zei: “Net zo min als ik mijn halssieraad vergeet, vergeet ik ooit deze dag.” De goden mogen komen tot het offer, maar Enlil niet. Hij heeft deze vloed teweeggebracht, hij liet mijn mensheid verdrinken.

Toen Enlil kwam en het schip zag werd hij kwaad en vroeg of er mensen ontkomen waren. Want niet één had mogen ontkomen aan de vloed! De goden antwoordden hem: “Van Ea kan men immers alles verwachten!”

Toen stond Ea op en sprak tot Enlil: “Held, verstandigste onder de goden, hoe ondoordacht liet jij de stortvloed komen. Had toch liever de zondaar gestraft. Had een leeuw gestuurd of een wolf of honger of pest om de mensen te straffen. Dat was beter geweest dan met de vloed iedereen uit te roeien. Ik echter heb de raad van de goden niet openbaar gemaakt. Oetnapisjtin begreep het uit een droom. Maar wat zullen jullie, goden, nu met hem doen?”

Toen ging Enlil naar het schip. Hij vatte mij bij de hand en liet mijn vrouw naast mij knielen. Hij stond tussen ons in, raakte ons voorhoofd zegenend aan en zei: “Vroeger was Oetnapisjtin een mens. Van nu af aan zullen hij en zijn vrouw aan ons goden gelijk zijn. Hun woning zal zijn ver weg bij de riviermonding.”

[vertaling: Kroeze, J.H. (1951). Gilgamesj. Een oud verhaal opnieuw verteld. *Koers. Bulletin vir christelike wetenskap*, 18(6) pp. 295-317. Gemoderniseerd]

De Bijbelse Zondvloed (Genesis 6:12-8:22)

In de loop van de tijd werden de mensen steeds slechter en gewelddadiger in de ogen van God. Met al die slechtheid en verdorvenheid voor ogen zei Hij tegen Noach: "Ik heb besloten de hele mensheid uit te roeien, want zij is de schuld van alle geweld en slechtheid. Ja, Ik zal de bewoners van de aarde vernietigen.

Bouw een ark van acaciahout en bestrijk het hout met pek om het waterdicht te maken. Verdeel hem in dekken en onderkomens. Maak hem 135 meter lang, 22, 5 meter breed en 13, 5 meter hoog. Maak er een lichtsleuf in, die 45 centimeter onder het dak rond het hele schip loopt en verdeel het schip in drie dekken, een beneden, midden en bovendek. In de zijkant van het schip moet u de ingang maken.

Ik zal namelijk een enorme watervloed over de aarde laten gaan, die alle levende wezens zal doden. Iedereen en alles zal sterven. Maar Ik beloof u dat u in het schip veilig zult zijn met uw vrouw, uw zonen en hun vrouwen. Voordat de vloed komt, moet u van elk dier een mannetje en een vrouwtje aan boord nemen, zodat die de vloed overleven. Van elke vogel, van elk soort vee, elk kruipend of ander dier moet een paar aan boord zijn. Zorg verder voor al het voedsel dat uw familie en de dieren nodig hebben."

Noach volgde alle aanwijzingen van God op. De dag brak aan waarop de HERE tegen Noach zei: "Ga met uw familie aan boord van de ark, want u bent de enige rechtvaardige tussen al die anderen, die de aarde bewonen. Neem ook de dieren aan boord; van elke soort één paar, uitgezonderd de dieren, die Ik heb bestemd tot voedsel en offer. Van die dieren moet u zeven paar aan boord nemen, evenals van de vogels. Op die manier zullen ze na de grote watervloed hun soort in stand houden.

Over een week zal het gaan regenen. Veertig dagen en nachten achter elkaar. Alle levende wezens, die Ik heb gemaakt en die op het droge leven, zullen sterven."

Noach volgde al de bevelen van de HERE op. Hij was 600 jaar oud toen de vloed over de aarde kwam en hij ging met zijn vrouw, zijn zonen en hun vrouwen in de ark om aan de vloed te ontkomen. Alle dieren, zowel zij, die bestemd waren als offerdieren en eetbare dieren, als de andere soorten, kwamen in paren naar de ark: mannetjes en vrouwtjes, precies zoals God het Noach had gezegd.

Een week later, toen Noach 600 jaar oud was, op de zeventiende dag van de tweede maand, stroomde de regen uit de hemel neer en braken de ondergrondse watermassa's open. En dat gedurende 40 dagen en nachten! Maar Noach was die dag met zijn vrouw, hun zonen Sem, Cham en Jafeth en hun vrouwen aan boord van de ark gegaan. Bij hen in de ark zaten alle diersoorten, zowel wilde dieren als vee, kruipende dieren en vogels. Ze kwamen twee aan twee, mannetjes en vrouwtjes, precies zoals God het had bevolen. Toen sloot de HERE God de toegang tot de ark.

Veertig dagen lang raasde de enorme watervloed over de aarde, bedekte alles en nam de ark hoog op zijn golven mee. Het water steeg en steeg, maar de ark bleef veilig drijven. Tenslotte bedekte het water ook de hoogste bergen. Het stond zeven meter boven de hoogste bergtoppen. En alle levende wezens op aarde verdronken: vogels, vee, wilde en kruipende dieren en alle mensen; alles wat ademde en op het land leefde. God vernietigde alles, uitgezonderd Noach en zijn familie die in de ark waren. De watervloed bedekte de aarde 150 dagen lang.

Maar God had Noach en de dieren in de ark niet vergeten! Hij stuurde de wind over het water en langzaam begon het water te zakken. De ondergrondse wateren keerden weer terug naar hun normale loop en de zware regens hielden op. Het water zakte totdat (150 dagen na het begin van de regens) de ark op de toppen van de Ararat bleef rusten. Drie maanden later kwamen ook de andere bergtoppen boven het zakkende water uit. Na nog eens 40 dagen opende Noach het venster, dat hij in de ark had gemaakt en liet een raaf los. Deze vloog heen en weer, net zolang tot de aarde weer droog was.

Daarna liet Noach een duif los om te kijken of de aarde al droog was, maar de duif vond nergens een plek om neer te strijken en vloog terug naar de ark. Het water stond nog te hoog. Noach stak zijn hand uit en zette de duif weer terug in de ark. Een week later probeerde Noach het nog eens.

De duif vloog weg om tegen de avond terug te keren met een olijfblad in haar snavel. Zo wist Noach dat het water bijna weg was. Na een week liet hij de duif nog een keer los en nu kwam zij niet meer terug.

29 Dagen later opende Noach de deur van de ark en zag dat het water zich had teruggetrokken. Er gingen nog eens acht weken voorbij voordat de aarde helemaal droog was. Toen zei God tegen Noach: "U mag de ark verlaten. Laat alle dieren, de vogels, het vee en alle kruipende dieren los, dan kunnen zij zich weer voortplanten en de aarde vullen."

Noach, zijn vrouw, hun zonen en hun vrouwen verlieten het schip. De dieren en de vogels deden hetzelfde. In paren en groepen kwamen zij uit de ark. Toen bouwde Noach een altaar en offerde een aantal dieren en vogels, die de HERE had aangewezen als offerdieren.

De HERE had een welgevallen aan Noachs offer en zei bij Zichzelf: "Ik zal nooit meer zoiets doen. Nooit zal Ik de aarde meer zo zwaar vervloeken en alle levende wezens vernietigen. Ook al is de mens vanaf zijn vroegste jeugd geneigd het slechte te doen en zondigt hij nog zoveel. Zolang de aarde blijft bestaan, zullen zaaitijd en oogsttijd, koude en warmte, winter en zomer, dag en nacht niet ophouden."

[Vertaling: Het Boek]

Metamorphosen van Ovidius: Deukalioon en Pyrrha

Phocis scheidt de Aoniërs van de akkers van Acte, vruchtbaar land, zolang het land was, maar in die tijd een deel van de zee en een brede vlakte van plotselinge wateren; daar reikt een steile berg met twee toppen naar de sterren, met de naam Parnassus, en de toppen steken uit boven de wolken.

Zodra Deucalion hier - want het zeeoppervlak had de rest bedekt - met z'n bedgenote varende op zijn kleine vlot was vastgelopen, bidden zij tot de Corycische nimfen en de godheden van de berg en de voorspellende Themis, die toen orakels hield. Geen enkele man was beter dan hij noch had iemand een grotere liefde voor de goden, of enige vrouw godsvrezender dan zij.

Toen Juppiter zag, dat de wereld met natte moerassen onder water stond en dat één man over was van de zoveel duizenden van zoëven en dat één vrouw over was van de zoveel duizenden van zoëven, beiden onschuldig, beiden vereerders van de goddelijke wil, verdreef hij de wolken, en toen de regenwolken door de noordenwind verwijderd waren, toonde hij de landen aan de hemel en de hemel aan de landen. Ook de woede van de zee blijft niet, en nadat hij zijn driepuntig wapen heeft weggelegd kalmeert de bestuurder van de zee de wateren en roept de zeeblauwe Triton, die boven de diepe zee uitsteekt en die op de schouders bedekt is met vastgegroeide purperslak, en hij beveelt hem op zijn klinkende schelp te blazen en de golven en rivieren eindelijk terug te roepen door een teken te geven: de holle gedraaide hoorn wordt door hem opgenomen, die steeds breder wordt vanaf de onderste draaiing, de hoorn, die, wanneer hij midden op zee de lucht heeft opgevangen, met zijn stem de stranden vult, die liggen in het Oosten en het Westen. Toen ook, toen hij de met natte baard druipende mond van de god raakte en, geblazen, de bevolen aftocht blies, is hij gehoord door alle wateren van het land en de zee, en alle wateren, waardoor hij gehoord is, bedwong hij. De zee heeft al weer een kust; de bedding bevat volle stromen; de rivieren zakken, en heuvels lijken eruit te komen; de grond verrijst; de plaatsen nemen toe, terwijl de wateren afnemen: en na een lange dag laten de bossen hun ontblote toppen zien, en modder houden zij vast, in het gebladerte achtergebleven.

De wereld was teruggegeven; toen hij zag, dat die leeg was en dat de verlaten landen diepe stilte bewaarde, sprak Deucalion als volgt Pyrrha toe, nadat tranen waren opgeweld: "O zuster, o echtgenote, o enige overlevende vrouw, die de gemeenschappelijke afkomst en het feit dat we neef en nicht zijn en vervolgens het huwelijksbed met mij heeft verbonden, nu verbinden de gevaren zelf ons! Van alle landen, die de zon ziet als hij ondergaat en opkomt, zijn wij twee de bevolking: de rest heeft de zee in bezit genomen. Ook dit vertrouwen in ons leven is nog niet voldoende zeker: ook nu nog maken de wolken mijn geest bang. Welke moed zou jij, beklagenswaardige, nu hebben, als jij zonder mij aan het noodlot ontruikt was? Op welke manier kon jij in je eentje je angst verdragen? Met wie om

je te troosten je verdriet? Want ik, geloof mij, als de zee jou ook had, ik volgde je, vrouw, en de zee zou ook mij hebben. Ach, kon ik maar met de kunsten van mijn vader de volkeren vernieuwen en zielen gieten in geboetseerde aarde! Nu is in ons twee de menselijke soort over - zo besloten de goden - en blijven wij de voorbeelden van mensen.”

Hij had gezegd, en zij huilden. Zij besloten te bidden tot de hemelse macht en hulp te vragen door heilige orakels. Er is géén uitstel: zij gaan gelijk naar het water van de Cephisus, dat weliswaar nog niet helder is, maar wel al weer de bekende bedding doorsnijdt. Toen zij daaruit opgeschept water hadden gesprenkeld over hun kleren en hun hoofd, bogen zij hun voetsporen naar het heiligdom van de heilige godin, waarvan de gevels vaal waren door smerig mos en de altaren zonder vuren stonden.

Toen zij de traptreden van de tempel raakten, vielen zij allebei voorover op de grond en gaven angstig kussen aan de koude steen en zeiden zo: 'Als door juiste gebeden de goden overwonnen zich laten vermurwen, als de woede van de goden gebogen wordt, zeg dan, Themis, met welke kunst het verlies van onze soort herstelbaar is, en breng hulp, allervriendelijkste, aan de overstroomde aarde!'

De godin is in beweging gebracht en gaf de orakelspreuk: “Ga weg uit de tempel en omhult het hoofd en maakt de kleding los en werp de botten van de grote moeder achter je rug!”

Zij waren lange tijd verstomd; en Pyrrha breekt eerst de stilte met haar stem en weigert de bevelen van de godin te gehoorzamen, en met angstig gezicht vraagt zij, dat zij het haar vergeeft, en zij is bang om de schim van moeder te kwetsen door met de botten te gooien. Intussen herhalen zij de door de blinde ondoorgrondelijkheid duistere woorden van het gegeven orakel met elkaar en bespreken die onderling. Dan kalmeert de zoon van Prometheus de dochter van Epimetheus met kalme woorden en zegt: “Óf de vindingrijkheid is voor ons bedrieglijk, óf - orakels zijn vroom en raden geen ongeoorloofde daad aan! - de grote moeder is de aarde: met botten denk ik, dat de stenen in het lichaam van de aarde bedoeld worden: wij krijgen het bevel deze achter onze rug te werpen.”

Hoewel de Titaanse onder de indruk is van de uitleg van haar echtgenoot, is de hoop toch in twijfel: zozeer wantrouwen beiden de hemelse aanwijzingen; maar wat zal proberen kwaad doen?

Zij verlaten de tempel en omhullen het hoofd en maken hun tunica los en werpen stenen als bevolen achter hun voet(spor)en.

De stenen - wie zou dit geloven, als de oude traditie niet tot getuige zou zijn? - begonnen hun hardheid en hun stijfheid af te leggen en allengs zacht te worden en, eenmaal zacht geworden, vorm te krijgen. Al gauw, wanneer zij gegroeid zijn en een zachtere natuur hen ten deel is gevallen, kan wel een zekere maar nog niet duidelijke vorm van een mens gezien worden, maar zoals begonnen uit marmer, niet voldoende afgemaakt en zeer gelijkend op ruwe standbeelden.

En het deel van die stenen, dat met een of ander vocht nat en kleiachtig was, werd gebruikt voor het lichaam; wat stevig is en niet kan worden gebogen, verandert in botten, wat zojuist ader was, bleef onder dezelfde naam, en in een korte periode, door de wil van de goden, namen de stenen, die gegooid waren door de handen van de man, het uiterlijk aan

van mannen, en de vrouw is hersteld door het werpen van de vrouw.

Daarom zijn wij een harde soort en bestand tegen inspanningen, en geven wij de bewijzen, uit welke oorsprong wij geboren zijn.

[Vertaling; Kox Kollum]